

רשומות

הצעות חוק

6 באוגוסט 1962

527

7 באב תשכ"ב

עמוד

312	חוק החוזים האחידים, תשכ"ב—1962
315	חוק לתיקון פקודה בניזון בית משפט (מס' 2), תשכ"ב—1962
316	חוק עבודה הנוער (תיקון מס' 2), תשכ"ב—1962

דבריה הסבר

השימוש בחוזים אחידים (חוזים סטנדרטיים) נפוץ מאד בתקופתנו ואין כמעט אדם שלא ייוקק להם כצד מצטרף. חוזה מסוג זה נערך על ידי צד אחד שהוא הספק של שירות או מצרך, וצד זה קובע את תנאי החוזה לפרטיהם. לעומתו עומד הנזקק לשירות או קונה המצרך שהכריחה בידו לקבל את התצעה כנוסחה בחוזה, ללא שינויים, או שלא לקבלה בכלל. למעשה, בהיות הספק, ברוב המקרים, היחיד, או אחד המעטים, המסוגלים או המוכנים לספק את המצרך או לתת את השירות המבוקשים, ברירתו של הקונה או של מקבל השירות היא מדומה ואין לו אלא לקבל את תנאי הספק.

מצב זה יצר קרקע נוחה לשימוש לרעה מצד ספקים. תנאים מכבידים ובלתי הוגנים נקבעים בחוזים אחידים, בין שהם נראים לעין, ובין שהם מוצגים בקרן זוית, באותיות זעירות ומנוסחים בצורה מסובכת או מעורפלת שאין האדם הרגיל מסוגל להבין את משמעותם. מפגש הרצונות, שהוא יסוד מוסד לכל חוזה, נעדר לעתים מחוסר הכנה על אף ההסכמה המובעת כביכול בחתימה. ואפילו שקיימת הכנה, אין הנזקק למצרך או לשירות יכול להינזר ממנו. הוא רואה את עצמו נאלץ להסכים להצעה, אם כי אילוץ זה אין בו לפי החוק הקיים, מידת כפיה, שיהיה בה כדי לפסול את החוזה או כל תנאי שבו. תקלה זו דורשת תיקון.

שר המשפטים מינה ועדה של משפטנים, בראשותו של פרופ' גד טדסקי מהאוניברסיטה העברית, לייעץ בדבר חקיקה אפשרית בבעיה זו. הדו"ח של הוועדה שהוגש לשר המשפטים, פורסם ב"פרקליט" (כרך ט"ז, חוב' ב' עמ' 123-153). מכין הפתרונות שהועדה חקרה בהם נראה לה שהאמצעי היעיל ביותר להגנת הציבור מפני השימוש לרעה בחוזים אחידים יהיה בחקיקת חוק שיאפשר בקורת החוזה על ידי בתי המשפט. הצעות אחרות שהועדה התייחסה אליהן בחיוב, אך לא הגיעה בהן לדעה אחת ביקשו לקבוע את התנאים של חוזים סטנדרטיים בדרך מינהלית או על ידי חקיקת משנה.

גם בתי המשפט נתקלו לא פעם במקרים של שימוש לרעה בחוזים אחידים ועמדו אין אונים לנוכח העוול באין בידיהם הסמכות לעשות לתיקונם. בית המשפט העליון, במשפט שדן בו לאחרונה, הביע את דעתו, מפיו של כב"ה השופט ח' כהן, במלים אלה:

"אמת נכון הדבר שחוזה נסיעה זה הוא מסוג החוזים בעלי אותיות זעירות, אשר אדם מן השוק שקונה אותו אינו רגיל לקרוא בו, ואשר בסופה של התדיינות יקרה וממושכת הוא עלול להיתפס בצפרניו ולהילכד במלכודתו. כרוב החוזים המודפסים באותיות זעירות, גם חוזה נסיעה זה מראה תנויות קשות ובלתי-סבירות, ואין להשתחרר מהרושם שבני בעלי-חוזה שדעתם מיושבת עליהם, מעולם לא היו מסכימים מרצונם הטוב על תניות אלה, אילו ידעו תוצאותיהן מראש. אך כפי שטען לפנינו בא"כוח המערער בצדק, ענין הוא למחוקק לענות בו, שיסמך את בתי המשפט לכוא בצורה זו או אחרת לעזרת אנשים אשר נכנסו לחוזים שכאלה, אם בהיסח הדעת ואם בחוסר ברירה; אך כל זמן שהמחוקק לא ראה להיוקק לבעיה כאובה זו, אין לאל ידי בתי-המשפט לשחרר בעל חוזה מתניה זו או אחרת המחייבת אותו כחלק מהחוזה שקיבל על עצמו. אין הוא יכול להיבנות לא בטענה שהוא לא קרא את התניות האלו לפני שקיבלן על עצמו, ולא בטענה שלא הוכח שהוא ידע עליהן." (פרעור אורחי 95/59 פסקי-דין, כרך י"ד, עמ' 1454).

החוק המוצע בא לקיים את הפתרון שועדת המומחים הנ"ל המליצה עליו (סעיפים 11 עד 16). אולם בהשפעת הבקורת שנמתחה על המלצת הוועדה, על ידי אחד מחבריה ועל ידי בעלי סמכא אחרים, נוסף אמצעי שני (סעיפים 2 עד 10) שיש בו להרתיע ספקים מקביעת תנאים מחמירים ועם זאת גם להרחיק מהם סכנת אי-הבהירות או אי-היציבות שהצעת הוועדה כשהיא לעצמה עשויה להביא בעקבותיה. אמצעי שני זה הוא אישורם מראש של חוזים אחידים על ידי המועצה שהוקמה לצורך חוק ההגבלים העסקיים, תשי"ט-1959. מועצה זו תוסמך לאשר אותם תנאים בחוזים האחידים, אשר בדרך כלל יש סכנה שספק ישתמש בהם

לקיפוח הלקוח. סוגי תנאים אלה מנויים בסעיף 12 לחוק המוצע. לפי סעיף 3 לא תוכל המועצה להשתמש בסמכות זו אלא כל עוד אין החוזה משמש נושא להליכים משפטיים בין הספק ולקוחו.

התנאי שבתווה אחיד שאושר על ידי המועצה להגבלים עסקיים שוב לא יוכל לשמש נושא לבקורת בית המשפט במסגרת חוק זה. תנאי שהמועצה סירבה לאשרו – בטל. ואלה הסעיפים של חוק ההגבלים העסקיים, תשי"ט-1959, הדנים ב"מועצה";

13. הממשלה תמנה, בהודעה ברשומות, מועצה של חמישה לפחות לשם פיקוח על הגבלים עסקיים (להלן – המועצה). יושב ראש המועצה יהיה שופט בית משפט מחוזי ולפחות מחצית חבריה, חוץ מן היושב ראש, יהיו אנשים שאינם עובדי המדינה ומהם אחד לפחות יהיה אדם שהוא לדעת הממשלה נציג ציבור הצרכנים.

14. חבר המועצה, שאיננו היושב ראש או עובד המדינה, רשאי שר המסחר והתעשייה לקבוע לו שכר שישולם לו מאוצר המדינה בעד מילוי תפקידיו לפי חוק זה.

15. חבר המועצה לא ישתתף בדיון בכל ענין המובא לפני המועצה והוא מעונין בו במישרין או בעקיפין.

16. מנין חוקי בישיבות המועצה יהיה היושב ראש ומחצית חברי המועצה הנותרים ששנים מהם לפחות אינם עובדי המדינה.

34. לענין הזמנת עדים וגביית ראיות יהיו למועצה כל הסמכויות שיש לבית משפט מחוזי בענין אזרחי.

35. (א) שר המשפטים רשאי לקבוע בתקנות את סדרי הדין של המועצה ובכלל זה הוראות בדבר –

(1) האנשים שיהיו המשיבים והאנשים אשר המועצה חייבת או רשאית לשמוע בטרם תתן החלטתה בשל הבקשה שתובא לפניה, בנוסף לאנשים שהיא חייבת לשמוע כאמור על פי הוראות חוק זה;

(2) הראיות שמתר לקבלן או לדרשן בכל הליך לפני המועצה על אף האמור בכל דין;

(3) תשלום הוצאות, שכר טרחה, ודמי בטלה של עדים;

(4) אגרות שישולמו בהליכים לפני המועצה.

(ב) המועצה תקבע את סדרי הדין שלה במידה שלא נקבעו על ידי שר המשפטים בתקנות.

חוק לתיקון פקודת בזיון בית משפט (מס' 2), תשכ"ב-1962

תיקון סעיף 6

1. בסעיף 6 לפקודת בזיון בית משפט¹, לאחר סעיף קטן (2) יבוא:

"(3) הטיל בית משפט מאסר לפי סעיף קטן (1) יודיע על כך ליועץ המשפטי לממשלה.

(4) היועץ המשפטי לממשלה, או בא כוחו, יביא את ענינו של אסיר לפי סעיף קטן (1) לפני בית המשפט שהטיל עליו את המאסר, לשיקול נוסף, אחת לשישה חודשים מיום תחילת המאסר.

(5) בשיקול הנוסף, רשאי בית המשפט, לאחר שנתן לאסיר ולבעל הדין האחר בהליך שבו הוטל המאסר הזדמנות להשמיע טענותיהם, לקיים את הצו, לשנותו, להתנותו בתנאים או לבטלו או ליתן כל הוראה אחרת שימצא לנכון.

(6) שר המשפטים רשאי לקבוע בתקנות סדרי דין בשיקול נוסף לפי סעיף זה."

¹ חוקי א"י, כרך א', פרק כ"ג, עמ' 382; ס"ח תשי"ז, עמ' 154.

